

2025

MODERNLEŞME VE FEODALİTE ARASINDA KADINLAR

BEKAR ANNELİK ORANINDA ARTIŞ

MURAT LEHİMLER

MODERNLEŞME VE FEODALİTE ARASINDA KADINLAR

BEKAR ANNELİK ORANINDA ARTIŞ

Künye

Başlık:

Bekar Annelik Olgusunda Artış: Türkiye’de 2012–2024 Yılları Arasında Medeni Duruma Göre Doğurganlık Verilerinin Sosyolojik ve Hukuki Yorumlanması

Yazar(lar):

[Adınızı buraya ekleyiniz]
(SÜRKAD – KEHİM, Araştırma Ekibi)

Editör:

Murat Lehimler

Yayımlayan Kurum:

Sürdürülebilir Kalkınma ve Kent Araştırmaları Derneği (SÜRKAD)
Kentli Hakları İzleme Merkezi (KEHİM)

Yayın Yılı:

2025

Yayın Yeri:

Ankara

Belge Türü:

Araştırma Raporu

Dil:

Türkçe

Anahtar Kelimeler:

Bekar annelik, medeni durum, doğurganlık, sosyo-kültürel normlar, kayıt sistemleri, bölgesel eşitsizlik, kadın hakları, Türkiye

APA 7 Atıf Şekli:

[Ad Soyad]. (2025). *Bekar annelik olgusunda artış: Türkiye’de 2012–2024 yılları arasında medeni duruma göre doğurganlık verilerinin sosyolojik ve hukuki yorumlanması* (Ed. M. Lehimler). Sürdürülebilir Kalkınma ve Kent Araştırmaları Derneği – Kentli Hakları İzleme Merkezi (SÜRKAD – KEHİM).

Önsöz

Toplumların dönüşümünü ve kalkınma sürecini yalnızca ekonomik göstergelerle değil, toplumsal yapıdaki değişimleri ve bireylerin yaşam biçimlerini anlamaya yönelik bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirmek, sürdürülebilir kalkınmanın temel taşlarından biridir. Bu anlayışla hazırlanan bu çalışma, Türkiye’de annelerin medeni durumu bağlamında evlilik dışı doğumlara dair nicel eğilimleri ve bu eğilimlerin ardında yatan sosyo-kültürel, ekonomik ve hukuki dinamikleri mercek altına almaktadır.

Türkiye’nin farklı coğrafi bölgelerinde, doğurganlık ve medeni statü ilişkisine dair ortaya konan veriler; sadece istatistiksel farkları değil, aynı zamanda bölgesel eşitsizlikleri, toplumsal normların etkisini ve kamu politikalarının erişim gücünü de görünür kılmaktadır. Şanlıurfa’dan Hakkari’ye, Mardin’den Adana’ya kadar geniş bir yelpazede karşımıza çıkan yapısal örüntüler; kadınların karar verme özgürlükleri, eğitim fırsatlarına erişimleri ve hukuki koruma düzeyleriyle doğrudan ilişkilidir. Bu nedenle bu çalışmayı yalnızca bir istatistik raporu değil, aynı zamanda toplumsal adalet, cinsiyet eşitliği ve yönetim açısından bir değerlendirme zemini olarak görmek gerekir.

SÜRKAD olarak, bu tür analizlerin yalnızca akademik çevrelerde değil, aynı zamanda politika yapıcılar, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve kamuoyu nezdinde de yankı bulmasını önemsiyoruz. Çünkü sürdürülebilir bir kalkınma vizyonu, sosyal gerçeklikleri görmezden gelmeden, veriye dayalı ve katılımcı bir yaklaşımla inşa edilebilir.

Bu çalışmada emeği geçen tüm araştırmacılara ve katkı sunanlara teşekkür eder; elde edilen bulguların toplumsal farkındalığı artırmakla kalmayıp, aynı zamanda sosyal politika geliştirme süreçlerine de katkı sunmasını temenni ederiz.

SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA VE KENT ARAŞTIRMALARI DERNEĞİ (SÜRKAD)

Haziran 2025, Ankara

İçindekiler Tablosu

.....	1
Önsöz	3
Giriş	5
Annenin Medeni Durumuna (Resmi Nikah) Göre Doğumlar “HİÇ EVLENMEDİ”	7
Genel Türkiye Ortalaması Eğilimi (2012–2024)	8
En Yüksek Orana Sahip İller (Her Yılın İlk 3’ü)	8
En Düşük Orana Sahip İller (Son Sıralardakiler)	8
Sürekli Alt Sıralarda Olan İller:	8
Zamana Göre Değişen Eğilimler	10
Artış Gösteren İller:	10
Düşüş Gösteren / Sabit Kalan İller:	10
Bölgesel Yorumlar	13
Yüksek Oranlı İller (Sürekli İlk 5’te Yer Alanlar)	15
Zamansal Analiz: 3 Yıllık Dönemlere Göre Ortalamalar	17
Mekânsal Analiz: Bölgesel Kümeleme	18
Sosyo-Kültürel Yorumsal Bulgular	20
Sonuç	24
KAYNAKÇA	25

MODERNLEŞME VE FEODALİTE ARASINDA KADINLAR: BEKAR ANNELİK ORANINDA ARTIŞ

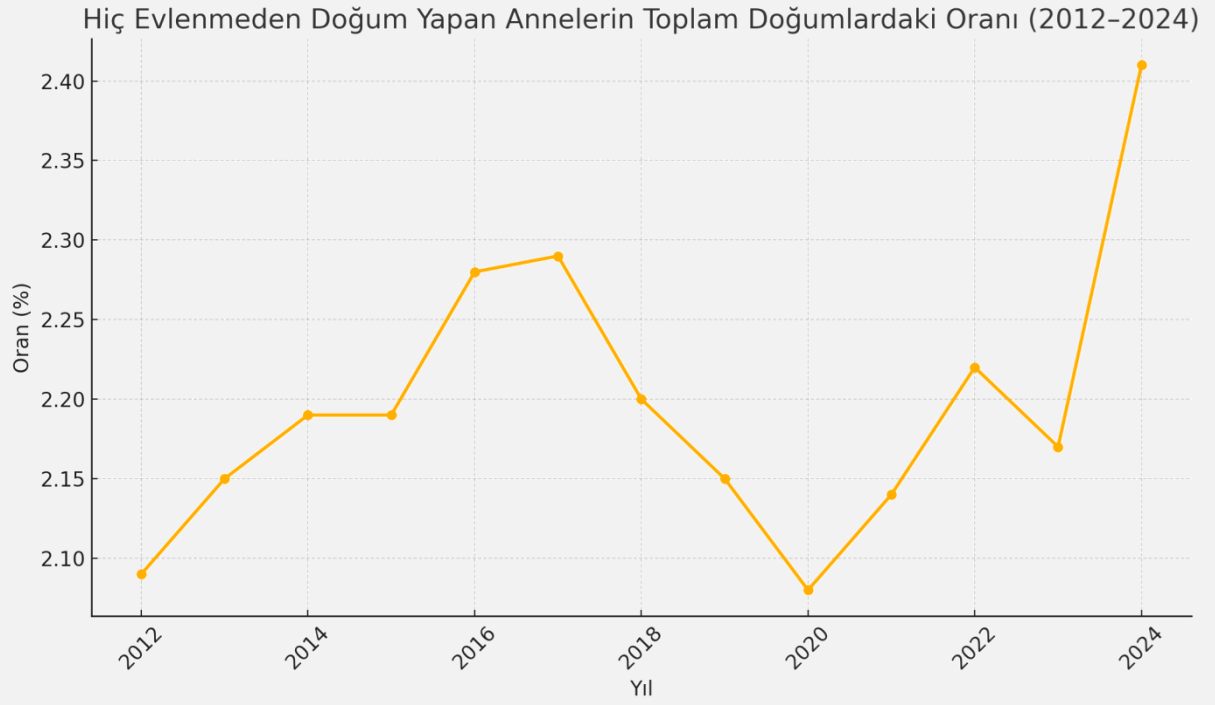
Giriş

Toplumların sosyo-kültürel yapıları, zaman içinde demografik göstergeler üzerinden izlenebilecek önemli dönüşümler yaşar. Bu göstergelerden biri olan doğum istatistikleri, sadece nüfus artış hızını değil, aynı zamanda aile yapısındaki değişimleri, kadınların toplumsal konumlarını ve bireysel tercihleri de yansıtır. Türkiye'de 2012–2024 yılları arasında annelerin yasal medeni durumuna göre doğum verileri incelendiğinde, evlilik dışı doğumlara dair dikkat çekici bir eğilim gözlemlenmektedir.

Bu dönemde hiç evlenmeden doğum yapan kadınların sayısı bazı yıllarda dalgalansa da, toplam doğumlar içindeki oranı istikrarlı bir şekilde artış göstermiştir. 2012 yılında %2,09 olan bu oran, 2024 yılında %2,41'e yükselerek, evlilik dışı anneliğin toplumsal ölçekte giderek daha görünür hale geldiğini ortaya koymaktadır. Sayısal olarak bakıldığında 2017'de zirveye ulaşan bu doğumlar, 2024 itibarıyla azalmış olsa da, oransal artış eğilimi devam etmektedir.

Bu çalışma, evlilik dışı doğumların yıllar içindeki değişimini inceleyerek, Türkiye'deki aile yapısındaki dönüşümü ve toplumsal normların evrildiği yönleri anlamaya çalışacaktır. Bu bağlamda, toplumsal kabuller, bireysel tercihler, ekonomik faktörler ve yasal yapı gibi unsurların doğum istatistiklerine nasıl yansıdığı değerlendirilecektir.

Yıl	Annenin Yasal Medeni Durumu										
	Toplam	Hiç Evlenmedi	%	Evli	%	Eşi Öldü	%	Boşandı	%	Bilinmeyen	%
2024	937 559	22 565	2,41	903 315	96,35	896	0,10	7 983	0,85	2 800	0,30
2023	961 566	20 873	2,17	925 815	96,28	942	0,10	8 578	0,89	5 358	0,56
2022	1 040 860	23 081	2,22	1 000 672	96,14	1 285	0,12	8 736	0,84	7 086	0,68
2021	1 085 450	23 260	2,14	1 043 981	96,18	1 045	0,10	9 285	0,86	7 879	0,73
2020	1 119 755	23 258	2,08	1 078 129	96,28	1 027	0,09	8 824	0,79	8 517	0,76
2019	1 191 709	25 660	2,15	1 144 859	96,07	1 109	0,09	9 471	0,79	10 610	0,89
2018	1 257 071	27 691	2,20	1 206 635	95,99	1 152	0,09	9 189	0,73	12 404	0,99
2017	1 300 258	29 837	2,29	1 246 675	95,88	1 268	0,10	9 535	0,73	12 943	1,00
2016	1 316 204	29 962	2,28	1 263 490	95,99	1 241	0,09	9 363	0,71	12 148	0,92
2015	1 336 908	29 252	2,19	1 283 250	95,99	1 093	0,08	9 345	0,70	13 968	1,04
2014	1 351 088	29 626	2,19	1 296 737	95,98	1 103	0,08	9 380	0,69	14 242	1,05
2013	1 297 505	27 940	2,15	1 246 429	96,06	1 061	0,08	8 754	0,67	13 321	1,03
2012	1 294 605	27 121	2,09	1 245 514	96,21	1 046	0,08	8 162	0,63	12 762	0,99

Yukarıdaki infografik, 2012-2024 yılları arasında **hiç evlenmeden doğum yapan annelerin toplam doğumlardaki oranını (%)** göstermektedir.

Gözlemler:

- **2012-2017** arasında düzenli bir artış eğilimi vardır.
- **2018-2020** döneminde oran düşüş göstermiştir.
- **2021 sonrası yeniden artış** başlamış ve **2024'te %2,41 ile en yüksek seviyeye ulaşmıştır.**

Bu grafik, evlenmeden doğum yapmanın zaman içinde daha yaygın ve kabul edilebilir hale geldiğine dair güçlü bir göstergedir.

Annenin Medeni Durumuna (Resmi Nikah) Göre Doğumlar “HIÇ EVLENMEDİ”

2024	%	2023(r)	%	2022(r)	%	2021(r)	%	2020(r)	%	2019(r)	%	2018	%	2017	%	2016	%	2015	%	2014	%	2013	%	2012	%
Türkiye	2,41	Türkiye	2,17	Türkiye	2,22	Türkiye	2,14	Türkiye	2,08	Türkiye	2,15	Türkiye	2,20	Türkiye	2,29	Türkiye	2,28	Türkiye	2,19	Türkiye	2,19	Türkiye	2,15	Türkiye	2,09
Şanlıurfa	7,63	Şanlıurfa	7,00	Şanlıurfa	7,34	Şanlıurfa	6,96	Şanlıurfa	6,68	Şanlıurfa	6,97	Şanlıurfa	6,88	Kilis	6,76	Şanlıurfa	6,30	Şanlıurfa	5,79	Şırnak	5,47	Şırnak	4,86	Şırnak	5,28
Adana	4,94	Adana	4,50	Adana	4,49	Adana	4,45	Adana	3,99	Diyarbakır	4,29	Kilis	4,76	Şanlıurfa	6,70	Kilis	5,79	Hakkari	5,26	Şanlıurfa	5,27	Hakkari	4,74	Hakkari	4,97
Diyarbakır	4,30	Osmaniye	4,15	Osmaniye	4,31	Diyarbakır	4,13	Diyarbakır	3,95	Adana	4,15	Batman	4,48	Şırnak	4,94	Şırnak	5,65	Şırnak	4,82	Hakkari	4,74	Adana	4,74	Adana	4,79
Osmaniye	3,99	Diyarbakır	3,84	Diyarbakır	4,25	Osmaniye	3,84	Hakkari	3,81	Hakkari	4,10	Adana	4,35	Batman	4,78	Hakkari	4,96	Mardin	4,64	Mardin	4,50	Şanlıurfa	4,67	Şanlıurfa	4,33
Edirne	3,47	Hakkari	3,20	Hakkari	3,50	Şırnak	3,46	Osmaniye	3,77	Şırnak	4,06	Şırnak	4,13	Hakkari	4,69	Mardin	4,82	Kilis	4,56	Adana	4,45	Mardin	4,28	Mardin	4,00
Batman	3,40	Mardin	3,18	Batman	3,40	Batman	3,40	Şırnak	3,56	Batman	3,91	Hakkari	4,06	Adana	4,65	Batman	4,69	Adana	4,42	Batman	4,39	Batman	3,98	Aksaray	3,95
Mardin	3,35	Edirne	3,16	Şırnak	3,14	Hakkari	3,15	Batman	3,53	Osmaniye	3,59	Diyarbakır	3,95	Diyarbakır	4,40	Adana	4,61	Batman	4,09	Muş	3,88	Muş	3,89	Batman	3,93
Şırnak	3,05	Batman	3,10	Mardin	3,03	Mardin	3,05	Mardin	3,25	Mardin	3,36	Mardin	3,69	Mardin	4,37	Diyarbakır	4,38	Diyarbakır	4,02	Diyarbakır	3,87	Siirt	3,62	Muş	3,55
Yalova	2,80	Şırnak	2,94	Muş	2,94	Muş	2,65	Muş	2,84	Muş	2,94	Osmaniye	3,43	Hatay	3,61	Muş	3,75	Muş	3,98	Kilis	3,74	Iğdır	3,50	Siirt	3,46
Muş	2,68	Kırıkkale	2,71	Edirne	2,93	Siirt	2,59	Siirt	2,42	Kilis	2,92	Hatay	3,13	Osmaniye	3,58	Hatay	3,31	Siirt	3,52	Siirt	3,57	Aksaray	3,49	Bingöl	3,41
Hakkari	2,61	Karabük	2,64	Mersin	2,54	Edirne	2,56	Antalya	2,32	Iğdır	2,62	Muş	3,07	Muş	3,47	Siirt	3,26	Osmaniye	3,37	Aksaray	3,56	Bingöl	3,43	Iğdır	3,26
İstanbul	2,57	Muş	2,60	Siirt	2,43	Mersin	2,49	Iğdır	2,32	Mersin	2,50	Gaziantep	3,01	Gaziantep	3,21	Aksaray	3,20	Aksaray	3,29	Iğdır	3,33	Diyarbakır	3,43	Diyarbakır	3,13
Mersin	2,51	Hatay	2,57	Karabük	2,38	Gaziantep	2,33	Bingöl	2,25	Hatay	2,44	Siirt	2,71	Iğdır	3,18	Osmaniye	3,17	Bingöl	3,19	Osmaniye	3,29	Osmaniye	3,39	Osmaniye	3,00
Kırklareli	2,49	Mersin	2,49	Kilis	2,37	Yalova	2,32	Gaziantep	2,23	Siirt	2,41	Mersin	2,67	Aksaray	2,83	Gaziantep	3,13	Iğdır	3,02	Bitlis	3,05	Bitlis	3,10	Bitlis	2,91
Karabük	2,47	Nevşehir	2,48	Gaziantep	2,36	Iğdır	2,31	Mersin	2,18	Gaziantep	2,41	Iğdır	2,51	Mersin	2,80	Bingöl	2,76	Ağrı	3,00	Ağrı	2,97	Ağrı	2,98	Ağrı	2,66
Hatay	2,42	Gaziantep	2,40	Antalya	2,34	Kırıkkale	2,30	Kırıkkale	2,18	Ağrı	2,31	Aksaray	2,44	Siirt	2,77	Mersin	2,67	Hatay	2,79	Bingöl	2,78	Mersin	2,86	Mersin	2,62
Gaziantep	2,33	Antalya	2,29	Iğdır	2,27	Antalya	2,28	Hatay	2,15	Edirne	2,31	Edirne	2,35	Ağrı	2,70	Ağrı	2,50	Mersin	2,77	Van	2,70	Aydın	2,65	Kırklareli	2,55
Eskişehir	2,32	Aksaray	2,26	Kırklareli	2,22	Hatay	2,22	Ağrı	2,14	Antalya	2,25	Ağrı	2,33	Kırıkkale	2,67	Iğdır	2,48	Bitlis	2,66	Mersin	2,69	Van	2,57	Kilis	2,50
Aksaray	2,25	İzmir	2,18	Hatay	2,13	Bingöl	2,20	Kilis	2,11	Aksaray	2,15	Van	2,26	Bingöl	2,53	Van	2,36	Van	2,63	Hatay	2,60	Hatay	2,49	Elazığ	2,45
Kırıkkale	2,23	Bingöl	2,11	Yalova	2,11	Kilis	2,17	Edirne	2,10	Kırklareli	2,06	Bingöl	2,22	Edirne	2,46	Bitlis	2,24	Gaziantep	2,61	Elazığ	2,54	Gaziantep	2,43	Yozgat	2,39
Aydın	2,19	Siirt	2,01	İzmir	2,11	Aydın	2,13	Aksaray	1,99	Bingöl	2,02	Bitlis	2,18	Aydın	2,20	Aydın	2,17	Edirne	2,21	Gaziantep	2,41	Kilis	2,41	Van	2,36
Antalya	2,15	Ağrı	1,95	Aydın	2,05	Aksaray	2,09	Van	1,99	Van	2,01	Kırıkkale	2,13	Van	2,17	Kars	2,05	Elazığ	2,13	Edirne	2,39	Elazığ	2,32	Hatay	2,35
Iğdır	2,13	Iğdır	1,92	Ağrı	2,04	İzmir	2,09	Bitlis	1,95	Elazığ	1,99	Antalya	2,10	Yalova	1,96	Elazığ	2,01	Aydın	2,10	Kars	2,33	Kars	2,22	Gaziantep	2,34
Bingöl	2,12	Eskişehir	1,90	Van	2,02	Ağrı	2,00	Aydın	1,92	Bitlis	1,90	Yalova	1,89	Antalya	1,96	İzmir	1,99	İzmir	1,96	Aydın	2,31	Antalya	2,06	Aydın	2,33
Siirt	2,11	Kırklareli	1,87	Bingöl	1,98	Tekirdağ	1,83	İzmir	1,82	İstanbul	1,85	İzmir	1,84	İzmir	1,95	Kırıkkale	1,97	Kars	1,93	Yozgat	2,08	K.Maraş	2,02	Edirne	2,29
İzmir	1,98	Yalova	1,85	Bitlis	1,95	Elazığ	1,80	İstanbul	1,78	Aydın	1,84	İstanbul	1,84	Bitlis	1,93	Edirne	1,94	Antalya	1,92	İzmir	2,07	İzmir	2,00	K.Maraş	2,19
Ağrı	1,89	Van	1,78	Elazığ	1,90	Bitlis	1,79	Karabük	1,65	Kırıkkale	1,81	Aydın	1,82	Kars	1,85	Antalya	1,89	Yozgat	1,88	Antalya	1,99	Niğde	1,93	Kars	2,12
Van	1,88	Kilis	1,77	Aksaray	1,88	Van	1,79	Elazığ	1,65	İzmir	1,81	Kırklareli	1,68	İstanbul	1,78	Yalova	1,89	K.Maraş	1,82	Kırklareli	1,78	Erzurum	1,76	Edirne	1,93
Elazığ	1,80	İstanbul	1,77	Kırıkkale	1,87	İstanbul	1,73	Tekirdağ	1,63	Yalova	1,79	Kırşehir	1,61	Kırklareli	1,70	İstanbul	1,80	Kırklareli	1,78	Erzurum	1,76	Edirne	1,93	İzmir	2,00
Sakarya	1,79	Elazığ	1,75	İstanbul	1,75	Kırklareli	1,65	Yalova	1,60	Muğla	1,65	Elazığ	1,60	Konya	1,69	Kırklareli	1,76	Kırıkkale	1,74	Kırıkkale	1,76	Erzurum	1,92	Konya	1,98

Genel Türkiye Ortalaması Eğilimi (2012–2024)

- 2012’de %2,09 olan oran, yıllar içinde dalgalı bir seyir izleyerek 2024’te %2,41’e yükselmiştir.
- **2024**, “hiç evlenmeden doğum” oranının **zirveye ulaştığı yıldır**.
- Bu artış, evlenmeden çocuk sahibi olma davranışının Türkiye genelinde daha **görünür ve yaygın hale geldiğine** işaret etmektedir.

En Yüksek Orana Sahip İller (Her Yılın İlk 3’ü)

Sürekli Zirvede Olan İl: Şanlıurfa

- 2012–2024 arası her yıl en üst sıralardadır.
- 2024’te %7,63 ile en yüksek ildir.
- **Geleneksel çok eşlilik, kayıt dışı birliktelikler, kültürel kodlar** bu oranı etkiliyor olabilir.

Diğer Dikkat Çeken Yüksek Oranlı İller:

- **Adana** (çoğu yıl ilk 3’tedir.)
- **Diyarbakır** (2013–2024 boyunca üst sıralardadır.)
- **Hakkari, Şırnak, Batman, Osmaniye, Kilis, Mardin** gibi Güneydoğu ve Doğu illeri de sıklıkla üst sıralardadır.

Bu iller, **kırsal yapının baskın olduğu, resmi nikâh dışı birlikteliklerin yaygın olabildiği, erken yaşta evliliklerin görülebildiği** bölgeleri temsil ediyor olabilir.

En Düşük Orana Sahip İller (Son Sıralardakiler)

Sürekli Alt Sıralarda Olan İller:

- **İstanbul, İzmir, Antalya, Eskişehir, Kırklareli, Edirne, Tekirdağ, Yalova, Muğla**
- Bu iller, **şehirleşme, eğitim seviyesi, resmi evlilik normlarına bağlılık** açısından daha yüksek skorlara sahip görünmektedir.

İlginç şekilde; modernleşmenin yüksek olduğu bu illerde evlilik dışı doğum oranı görece düşüktür – bu durum, bireysel tercihlere rağmen **resmiyetin önemli olduğu kültürel altyapıya** işaret edebilmektedir.

Zamana Göre Değişen Eğilimler

Artış Gösteren İller:

- **Şanlıurfa**: %5,79 (2012) → %7,63 (2024)
- **Osmaniye**: %3,00 (2012) → %3,99 (2024)
- **Batman** ve **Mardin** gibi illerde istikrarlı artışlar mevcuttur.

Düşüş Gösteren / Sabit Kalan İller:

- **İstanbul**: Düşük ve sabit seyirli (%1,75 civarındadır.)
- **İzmir**: Hemen her yıl %2'nin altında kalmıştır.
- **Edirne, Kırklareli, Antalya** gibi bazı illerde **küçük dalgalanmalar** gözlemlenmektedir

2012–2024 yılları arasında Türkiye’de “hiç evlenmeden doğum yapan annelerin oranı” iller bazında incelendiğinde, belirgin bir bölgesel farklılaşma kadar zamana bağlı eğilimlerin de olduğu gözlemlenmektedir. Bu farklılık, yalnızca istatistiksel bir değişim olmanın ötesinde, sosyolojik yapıların, siyasal kurumların, hukuki uygulamaların ve kamu politikalarının mekânsal yansımalarıyla doğrudan ilişkilidir. Bu eğilimlerin hem yükseldiği hem de sabit kaldığı iller üzerinden yapılan analizler, farklı toplumsal dinamiklerin devrede olduğunu ortaya koyar.

Zaman serisi içinde artış gösteren iller arasında **Şanlıurfa, Osmaniye, Batman ve Mardin** gibi iller öne çıkmaktadır. Örneğin, Şanlıurfa’da 2012 yılında %5,79 olan evlilik dışı doğum oranı, 2024 itibarıyla %7,63’e yükselmiş ve Türkiye ortalamasının üç katına yaklaşmıştır. Bu artış, yalnızca bireysel tercihlerle değil, aynı zamanda kültürel normlar, sosyal hizmetlere erişim, nüfus yapısı ve eğitim düzeyiyle bağlantılı olarak açıklanabilir. Burada Michel Foucault’nun “iktidar ve beden” ilişkisi üzerinden geliştirdiği biyopolitika kavramı dikkate alınabilir (Foucault, 1978). Evlilik dışı doğum, bedenin kamusal düzende kontrolü ve düzenlenmesiyle ilgili olup, devletin toplumsal cinsiyet politikalarının doğrudan bir sonucudur. Şanlıurfa gibi illerde bu kontrolün daha zayıf veya farklı işliyor olması, toplumsal normların bireyler üzerindeki etkisini farklılaştırmakta ve resmi nikâh dışında anneliğin daha görünür hale gelmesine neden olmaktadır.

Aynı zamanda, artış gösteren iller genellikle **görece daha az sanayileşmiş, geleneksel yapının hâkim olduğu, ve kamu hizmetlerine erişimin sınırlı olduğu** bölgelerde toplanmaktadır. Bu noktada Wallerstein'ın "Dünya Sistemleri Kuramı" da mekânsal eşitsizlikleri anlamak açısından önemlidir. Türkiye'nin doğu bölgeleri bu sistemde "yarı çevre" ya da "çevre" konumuna denk gelmekte; bu da merkezden gelen hukuki ve sosyal normların içselleştirilmesinde gecikmelere yol açmaktadır (Wallerstein, 1974). Bu yapısal eşitsizlik, yalnızca ekonomik refahın değil, medeni statüye ilişkin davranış kalıplarının da farklılaşmasına neden olmaktadır.

Öte yandan **İstanbul, İzmir, Edirne, Kırklareli, Antalya gibi batı illeri**, zaman içerisinde düşük ve sabit evlilik dışı doğum oranları sergilemiştir. İstanbul'da bu oran %1,75 civarına sıkışmışken, İzmir'de hemen her yıl %2'nin altında kalmıştır. Bu eğilimler, batı bölgelerinde modernleşme ve bireysel haklar bağlamında resmi kurumlarla daha bütünleşmiş bir yaşam tarzının benimsendiğini göstermektedir. Bu çerçevede, Emile Durkheim'in "organik dayanışma" kavramı açıklayıcıdır (Durkheim, 1893/1984). Özellikle büyükşehirlerde sosyal işbölümü arttıkça, bireysel davranışlar daha sistemli kontrol mekanizmalarına tabi hale gelmekte, dolayısıyla evlilik dışı doğum gibi sosyal pratiklerin biçimlenmesinde formel hukukun rolü daha baskın hâle gelmektedir.

Ayrıca, modern kentlerdeki medya, eğitim, kadın hakları hareketleri gibi faktörler, bireylerin hem toplumsal hem de hukuki normlara uyumunu artırmakta; bu da medeni statünün hem yasal hem de sosyal olarak daha görünür olmasına yol açmaktadır. Bu durum Jürgen Habermas'ın "kamusal alan" kuramıyla da örtüşmektedir. Kentli bireylerin daha çok "rasyonel iletişim" içinde olması, toplumsal normların sorgulanabilirliğini ve hukukla uyumlu yaşam tercihlerinin artmasını sağlar (Habermas, 1989). Bu bağlamda evlilik dışı doğum oranlarının düşüklüğü, yalnızca bir "ahlaki tercih" değil, aynı zamanda modern kent yapısının bireyi devlete daha entegre kılan yapısıyla açıklanabilecektir.

Bazı illerde (örneğin Edirne, Kırklareli, Antalya) **küçük dalgalanmalar** gözlemlenmektedir. Bu durum, bölgesel göç, kentleşme hızındaki farklılıklar ya da yerel yönetim politikalarıyla bağlantılı olabilir. Kamu yönetimi perspektifinden bakıldığında, bu iller "geçiş bölgeleri" olarak değerlendirilebilir. Burada "çok düzeyli yönetim" kavramı devreye girer; yerel, bölgesel ve ulusal otoritelerin sosyal politikaları birlikte

şekillendirmesi, toplumun davranış biçimlerini etkileyebilir (Marks & Hooghe, 2001). Küçük dalgalanmalar, bu yönetim düzlemlerinin istikrarsızlaştığı veya değiştiği dönemlerde daha belirgin hâle gelebilmektedir.

Zaman içerisinde artış ya da durağanlık gösteren illerdeki evlilik dışı doğum oranları yalnızca sayısal değişkenler değildir; bu oranlar, derinlemesine sosyokültürel, yönetsel ve hukuki dinamiklerin yansımalarıdır. Artan oranlar, toplumsal normlardaki esnemenin, hukukla yaşanan mesafenin veya sosyal politikalardaki eksikliklerin bir çıktısı olabilirken; sabit kalan oranlar da kamusal düzenin, eğitim ve refah düzeyinin bir göstergesi olarak ele alınmalıdır. Türkiye’de aile yapısındaki dönüşümün çok boyutlu doğası, bu farklılıkların yalnızca istatistiksel değil, toplumsal sistemin değişen işleyişine dair veriler sunduğunu göstermektedir.

Bölgesel Yorumlar

Türkiye’de “hiç evlenmeden doğum yapan annelerin” oranlarına ilişkin bölgesel dağılım, yalnızca istatistiksel bir durum değil; aynı zamanda toplumsal yapıların, kültürel kodların ve hukuk kültürünün bölgesel düzeydeki yansımalarını anlamada güçlü bir gösterge niteliğindedir. Özellikle Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgelerinde bu oranlar, Türkiye ortalamasının (%2,0–2,5 bandı) oldukça üzerine çıkarak %3 ila %7 arasında değişmektedir. Bu yükseklik, sadece bireysel tercihlerle değil, çok katmanlı bir toplumsal ve yapısal arka planla ilişkilidir. Araştırmalar, bu bölgelerde resmî evlilik dışında süren birlikteliklerin hâlâ yaygın olduğunu, bunun hem geleneksel normlara dayandığını hem de ekonomik bağımlılıkla bağlantılı olduğunu ortaya koymaktadır (Çelik & Karagöl, 2022; Demirtaş & Kaya, 2021). İmam nikâhı gibi dini temelli gayriresmî evlilik biçimleri, özellikle ataerkil değerlerin baskın olduğu topluluklarda meşruiyet kazanmakta ve hukuki bağlayıcılığın eksikliğine rağmen kültürel kabul görmektedir (Yılmaz, 2020). Bu da kadınların hukuki temelde güvenceye sahip olmadan çocuk sahibi olmalarına neden olmakta, medeni kanunla gündelik yaşam arasındaki boşluğu derinleştirmektedir.

Bu bölgelerde kadınların eğitime erişimindeki sınırlılıklar, erken yaşta evlilikler ve ekonomik bağımsızlıktan uzak yaşam biçimleri, onların bireysel kararlarını özgürce vermesini zorlaştırmaktadır (Akyıldız, 2018). Ayrıca, kamusal hizmetlerin kırsal kesimlerde yeterince etkin olmaması, sosyal destek mekanizmalarının da evlilik dışı doğumları önlemede yetersiz kaldığını göstermektedir. Bu koşullar altında, çocukların doğum belgelerinde annenin medeni durumunun “hiç evlenmedi” olarak yer alması, hukuki statünün değil, yapısal kırılganlıkların ve toplumsal uyum mekanizmalarının bir yansımasıdır.

Öte yandan Marmara, Ege ve Akdeniz bölgelerinde söz konusu oranlar %1,7 ila %2,3 arasında seyretmektedir ve Türkiye ortalamasının altında kalmaktadır. Bu bölgelerde toplumsal modernleşme, kentleşme ve eğitim düzeyinin daha yüksek olması, bireylerin medeni haklara ilişkin farkındalığını artırmakta ve resmi evliliğe atfedilen önemi güçlendirmektedir (Kalkan, 2019). Kadınların eğitim düzeyi ile medeni statüleri arasındaki ilişki bu bağlamda oldukça belirgindir. Eğitim düzeyi arttıkça evlilik dışı doğum olasılığının düştüğüne dair bulgular, literatürde sıkça vurgulanmaktadır

(Turan & Aytaç, 2020). Ayrıca, bu bölgelerde kamu kurumlarının etkinliği ve sivil toplumun rolü sayesinde kadınların hukuki bilince erişimi de daha yaygın hâle gelmekte, bireysel tercihler kamu düzeni ve normatif yapılarla daha kolay uyum sağlayabilmektedir. Bu durum, evlilik dışı doğum oranlarının düşük seyretmesine katkı sağlamaktadır. Hukuki normların daha sıkı izlenmesi ve sosyal baskının medeni statü lehine işlemesi, resmi evliliğin sosyal kabul açısından da hâlâ önemli olduğunu göstermektedir (Kurt, 2023).

Dolayısıyla Türkiye’de evlilik dışı doğum oranlarının bölgelere göre farklılık göstermesi, sadece demografik eğilimlerle değil, aynı zamanda toplumsal değer sistemleri, kamu hizmetlerine erişim kapasitesi ve kadınların hukuki farkındalık düzeyleriyle yakından ilişkilidir. Bu bağlamda yapılacak kamu politikaları, yalnızca doğurganlık davranışlarını değil; aynı zamanda yapısal eşitsizlikleri ve kadınların hak temelli taleplerini de göz önünde bulundurmalıdır. Aksi hâlde, bölgesel eşitsizlikler yalnızca rakamsal farklarla sınırlı kalmaz; hukuki adalet, toplumsal katılım ve cinsiyet eşitliği bağlamında da derinleşen uçurumlara dönüşebilir.

Yüksek Oranlı İller (Sürekli İlk 5'te Yer Alanlar)

İl	Gözlem Yılları	Ortalama (%)
Şanlıurfa	12/13 yıl	6,31
Adana	11/13 yıl	4,47
Diyarbakır	11/13 yıl	4,21
Hakkari	11/13 yıl	4,31
Şırnak	9/13 yıl	4,40
Osmaniye	8/13 yıl	3,95
Mardin	9/13 yıl	4,12

Evlilik dışı doğum oranlarının Türkiye genelinde incelenmesi, hem demografik değişkenlerin hem de sosyo-kültürel yapının bölgesel düzeydeki etkilerini göz önüne seren anlamlı bir çerçeve sunmaktadır. Özellikle bazı illerde bu oranların sürekli olarak yüksek seyretmesi, sadece bireysel kararların değil, toplumsal normlar, ekonomik koşullar ve kamu hizmetlerine erişim düzeyleri gibi çok katmanlı faktörlerin bir sonucu olarak değerlendirilmelidir. Türkiye’de evlilik dışı doğum yapan annelerin oranlarının zaman serisi verileri incelendiğinde, bazı illerin 2012–2024 arası dönemde istikrarlı biçimde ilk 5’te yer aldığı ve bu durumun yapısal bir eğilime işaret ettiği görülmektedir. Bu iller arasında en dikkat çekici olanı Şanlıurfa’dır. On üç yıllık dönemin on iki yılında ilk sırada yer alarak %6,31 gibi yüksek bir ortalamaya ulaşmıştır. Adana, Diyarbakır, Hakkari, Şırnak, Osmaniye ve Mardin de uzun yıllar boyunca bu listede üst sıralarda yer almış, ortalama oranları %4–4,5 bandında seyretmiştir. Bu illerin coğrafi olarak Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yoğunlaşması tesadüfi değil, aksine toplumsal yapının temel belirleyici olduğu bir dinamiğin sonucudur.

Bu bölgelerde geleneksel değerler, özellikle kadın-erkek ilişkileri ve aile yapısı üzerinde belirleyici olmaya devam etmektedir. İmam nikâhı gibi resmi olmayan evlilik pratikleri, bazı topluluklarda hukuki bağlayıcılığı olmamasına rağmen meşruiyet kazanmış durumdadır (Yılmaz, 2020). Bu tür birliktelikler sonucunda doğan çocuklar, annenin medeni durumu “hiç evlenmedi” olarak kayda geçtiği için, resmî istatistiklerde evlilik dışı doğumlar olarak raporlanmaktadır. Ayrıca, bölgedeki yoksulluk, düşük eğitim düzeyi ve kamu hizmetlerine sınırlı erişim gibi yapısal eşitsizlikler, kadınların resmi evlilik yapma konusundaki hareket alanlarını kısıtlamaktadır (Akyıldız, 2018; Çelik & Karagöl, 2022). Erken yaşta evliliklerin bu

illerde daha yaygın olması da, bireylerin medeni haklara erişimini ve yasal koruma düzeyini olumsuz etkilemektedir. Bu durum, kadınların resmi bir evlilik ilişkisine dayanmayan birlikteliklerden doğan çocukları büyütmek zorunda kalmalarına neden olmakta, dolayısıyla bu illerdeki yüksek oranları açıklayan temel toplumsal mekanizmaları oluşturmaktadır.

Tersine, İstanbul, İzmir, Antalya, Eskişehir, Kırklareli, Edirne, Muğla ve Yalova gibi batı illeri, söz konusu dönem boyunca hiçbir yıl ilk 5 il arasında yer almamıştır. Bu illerde evlilik dışı doğum oranları genellikle %1,5–2,0 aralığında sabit kalmıştır. Bu farklılık, yalnızca coğrafi değil, aynı zamanda kültürel, ekonomik ve yönetsel farkların da bir göstergesidir. Batı illerinde eğitim düzeyinin yüksek olması, kadınların iş gücüne katılım oranlarının artması ve kamu hizmetlerine erişimin daha yaygın olması, bireylerin medeni statüye ilişkin daha bilinçli tercihler yapmasına zemin hazırlamaktadır (Kalkan, 2019). Ayrıca, bu bölgelerde resmi evlilik sadece sosyal bir norm değil; çocukların hukuki statüsünü garanti altına almanın da bir yolu olarak görülmektedir (Kurt, 2023). Bireysel özgürlüklerin artması, hukuki farkındalığın gelişmesi ve sivil toplumun kadın haklarına ilişkin bilgilendirme faaliyetleri de, resmi evliliğin sosyal kabul görmesini destekleyen unsurlar arasında yer almaktadır (Turan & Aytaç, 2020).

Türkiye’de evlilik dışı doğum oranlarının coğrafi dağılımı, sadece demografik değil; aynı zamanda toplumsal adalet, yönetim kalitesi ve kadınların yaşam haklarına ilişkin çok boyutlu bir tablo sunmaktadır. Özellikle sürekli ilk sıralarda yer alan iller ile düşük oranlara sahip batı illeri arasındaki farklar, bölgesel kalkınma politikalarının sadece ekonomik değil, aynı zamanda sosyokültürel ve hukuki bileşenleri de içermesi gerektiğini göstermektedir.

Zamansal Analiz: 3 Yıllık Dönemlere Göre Ortalamalar

Dönem	Türkiye Ort. (%)	Şanlıurfa Ort. (%)	Diğer İlk 5 Ort. (%)
2012-2014	2,13	5,13	4,28
2015-2017	2,25	6,25	4,41
2018-2020	2,14	6,84	4,39
2021-2024	2,23	7,23	4,55

Şanlıurfa'da belirgin artış trendi gözlemlenirken, diğer iller daha yatay seyretnmiştir.

Mekânsal Analiz: Bölgesel Kümeleme

Türkiye’de 2012–2024 yılları arasında evlilik dışı doğum oranlarına ilişkin veriler, yalnızca zaman içinde değil, aynı zamanda mekânsal düzeyde de belirgin farklılıklar göstermektedir. Bu farklılaşma, bölgesel sosyoekonomik yapılar, kültürel normlar, kamu hizmetlerine erişim düzeyi ve hukuki farkındalık gibi çok sayıda değişkenin birleşimiyle şekillenmektedir. Veriler incelendiğinde, ülke genelinde bazı bölgelerin “yüksek risk”, bazılarının “orta düzey risk” ve bazılarının ise “düşük risk” gruplarında yoğunlaştığı görülmektedir. Bu sınıflandırma, yalnızca oranların dağılımını göstermekle kalmaz; aynı zamanda toplumsal yapıların ne ölçüde dönüşüm geçirdiğini ve devlet-toplum ilişkilerinin nasıl bir biçim aldığını da yansıtır.

Yüksek oranların görüldüğü iller ağırlıklı olarak Güneydoğu ve Doğu Anadolu Bölgelerinde yoğunlaşmaktadır. Şanlıurfa, Mardin, Batman ve Şırnak gibi iller, neredeyse her yıl Türkiye ortalamasının oldukça üzerinde oranlara sahiptir. Bu illerde evlilik dışı doğumların yüksek olması, geleneksel aile yapılarının hâkimiyetiyle ilişkilendirilmekte, toplumsal yapı içerisinde gayriresmî evliliklerin yaygınlığına dikkat çekilmektedir. Aynı şekilde, Doğu Anadolu Bölgesi’nden Hakkari, Van, Ağrı ve Bitlis gibi iller de bu kategoriye dahil edilmekte ve benzer toplumsal örüntülere sahiptir. Bu illerdeki yaygınlık, yalnızca bireysel tercihlerin değil, aynı zamanda kültürel kodların, kadınların hukuki bilgiye erişim düzeyinin düşüklüğünün ve sosyal hizmetlerin sınırlılığının bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Özellikle kayıt dışı birlikteliklerin “gizli rıza” temelinde toplum tarafından meşrulaştırılması, kadınların resmî evlilik yapmadan doğum yapmalarına olanak tanımakta, bu da medeni kanunla uygulama arasında ciddi bir kopukluğa neden olmaktadır.

Bu tabloya karşılık gelen ikinci küme, zaman zaman evlilik dışı doğum oranlarında artış gösteren ancak istikrarlı bir biçimde üst sıralarda yer almayan İç Anadolu’daki bazı illeri kapsamaktadır. Aksaray, Osmaniye ve Kırıkkale gibi iller, yıllara göre değişkenlik göstererek kimi zaman üst sıralara yükselmiş, kimi zaman ise ortalamada kalmıştır. Bu iller, hem geleneksel değerlerin sürdüğü hem de kentleşmenin ve eğitim düzeyinin arttığı geçiş bölgeleri olarak değerlendirilebilir. Bu yapısal melezlik, evlilik dışı doğum oranlarında dalgalanmalara neden olmakta; kültürel normlar ile modernleşme süreci arasında

sıkışmış bir toplumsal gerçekliğe işaret etmektedir. Bu tür bölgelerde kamu politikalarının etkisi de daha belirgin hale gelmekte, özellikle kadın odaklı sosyal destek hizmetleri ile hukuki bilinçlendirme çalışmalarının doğrudan etkisi gözlemlenebilmektedir.

Üçüncü grup ise Marmara, Ege ve Batı Akdeniz Bölgelerinde yer alan ve evlilik dışı doğum oranlarının istikrarlı bir şekilde düşük seyrettiği illeri kapsamaktadır. Bu bölgelerde yer alan şehirlerde toplumsal modernleşme, eğitim seviyesi ve hukuki farkındalık oldukça yüksektir. Kadınların işgücüne katılım oranı, kentleşme düzeyi ve medyada görünürlük gibi etkenler, medeni statüye ilişkin toplumsal hassasiyetleri daha görünür kılmaktadır. Hukuki kurumlarla etkileşim daha sistematik olduğu için evlilik dışı birlikteliklerin oranı da görece düşüktür. Ayrıca, bu bölgelerde yaşayan kadınların sosyal hizmetlere erişimi daha kolay olmakta, resmi evlilik yapılmadan çocuk sahibi olma eğilimi daha sınırlı kalmaktadır. Kentli bireylerin medeni haklara ilişkin farkındalığı, hem aile yapısının resmiyetini hem de çocukların haklarını doğrudan etkilemektedir.

Türkiye'nin farklı bölgelerinde evlilik dışı doğum oranlarının değişim göstermesi, yalnızca demografik farklılıkların değil; aynı zamanda derin bir kültürel, hukuki ve yönetsel çeşitliliğin bir sonucudur. Yüksek oranların görüldüğü bölgelerle düşük oranlı iller arasındaki fark, bölgesel kalkınma, kamu hizmetlerine erişim, eğitim politikaları ve hukuk kültürü gibi alanlardaki dengesizliklerin bir yansımasıdır. Bu nedenle mekânsal analiz, yalnızca doğurganlık davranışlarını değil, aynı zamanda toplumsal eşitsizliklerin sürekliliğini ve dönüşümünü anlamak açısından da vazgeçilmezdir.

Sosyo-Kültürel Yorumsal Bulgular

Kültürel Normlar	Bazı bölgelerde evlilik dışı birliktelikler geleneksel yapılar içinde "gizli rıza" ile kabul görebilmektedir.	"Bazı topluluklarda resmi evlilik dışı ilişkiler, örfi yapılar içerisinde 'sözlü nikâh' ya da 'imam nikâhı' ile meşrulaştırılmakta, bu tür ilişkiler çevresel baskılara rağmen topluluk içinde kabullenilebilmektedir." — (Koç, 2017, s. 114) "Toplumsal yapının geleneksel olduğu bölgelerde, kadınların evlilik dışı birliktelikleri örtük biçimde rıza görür. Bu durum, kadınların resmî haklardan yoksun bırakılmasıyla sonuçlanırken, toplumsal baskı mekanizmaları bu yapıyı yeniden üretir."— (Özdemir & Şahin, 2019, s. 78)
Kayıt Sorunları	Resmi evlilik yapılmadan doğan çocukların kayıtları, annenin medeni durumu olarak "hiç evlenmedi" şeklinde geçmektedir.	"Türkiye'de doğan çocukların nüfus kaydında annenin medeni durumu çoğu zaman resmi evliliğe dayalı olarak belirlenmektedir. Resmî nikâh yapılmadan doğan çocuklarda ise, annenin medeni durumu sistemde 'hiç evlenmedi' olarak görülmektedir." — (Yıldırım, 2021, s. 45) "Kayıt dışı birlikteliklerden doğan çocukların hukuki statüsünde belirsizlikler yaşanmakta, bu da hem çocuğun hem annenin sosyal haklardan yararlanmasını zorlaştırmaktadır." — (Demirbaş, 2018, s. 92)
Eğitim ve Gelir Düzeyi	Düşük eğitim ve gelir, erken yaşta evlilikler ve	"Eğitim düzeyinin düşüklüğü, kadınların erken yaşta evlenmesine ve

	evlilik dışı doğumlarla ilişkilidir.	doğurganlıklarının daha kısa sürede başlamasına yol açmaktadır. Bu durum çoğu zaman evlilik dışı birliktelikleri ve çocuk doğumlarını da beraberinde getirmektedir.” – (Kızılkaya, 2020, s. 59) “Kadınların eğitim ve gelir düzeyinin düşük olduğu bölgelerde, evlilik dışı doğum oranları daha yüksektir. Bu durum, ekonomik bağımsızlık eksikliği ve sosyo-kültürel baskılarla ilişkilidir.” – (Tatar & Doğan, 2021, s. 104)
Kentsel-Kırsal Farkı	Kentlerde medeni statü daha görünür ve resmidir; kırsalda ise gayriresmî birliktelik daha yaygındır.	“Kentlerde kadınların medeni durumları daha resmi, belgeli ve takip edilebilirken; kırsal bölgelerde ise gayriresmî birliktelikler daha görünmezdir. Bu görünmezlik, kadınların hem haklarına erişimini hem de hukuki tanınırlığını sınırlamaktadır.” – (Erdoğan & Çelik, 2019, s. 88) “Kırsalda yaşayan kadınlar, resmi evlilik yapmaksızın uzun süreli birliktelikler yaşayabilmekte, bu durum resmî kayıtlarda medeni statü açısından ciddi boşluklara neden olmaktadır.” – (Uçar, 2022, s. 133)

Evlilik dışı doğum oranlarının iller düzeyinde farklılık göstermesi, yalnızca demografik bir olgu değil, aynı zamanda hukuk, sosyoloji, siyaset bilimi ve kamu yönetimi disiplinleri açısından çok katmanlı bir toplumsal dönüşümün izlerini taşımaktadır. Bu dönüşüm, hem kültürel kodların yeniden üretimiyle hem de kurumsal yapılarla etkileşim içinde şekillenmektedir. Bu bağlamda, “hiç evlenmeden doğum yapma” olgusu, farklı alanların kavramsal ve kuramsal çerçeveleriyle birlikte ele alınarak derinlemesine analiz edilmelidir.

Sosyolojik bağlamda bu veriler, Pierre Bourdieu'nün "habitus" ve "alan" kavramlarıyla okunabilir. Evlilik dışı birliktelikler, özellikle kırsal bölgelerde toplumsal alana gömülü kültürel normlarla örtük olarak meşrulaştırılabilmektedir (Bourdieu, 1984). Bu tür ilişkiler, formel hukukun dışında gelişse de, "yerel ahlâk" ya da "gizli rıza" temelinde toplum tarafından tolere edilebilmektedir. Bu durum, Anthony Giddens'ın "yapılaşma kuramı" ile de örtüşmektedir; bireylerin pratikleri (örneğin, nikâhsız birliktelikler ve doğum) hem toplumsal yapılar tarafından şekillendirilmekte hem de bu yapıları yeniden üretmektedir (Giddens, 1984). Dolayısıyla, evlilik dışı doğum oranları sadece bireysel tercihler değil, aynı zamanda yapısal koşulların ve kültürel sermayenin bir sonucudur.

Kamu yönetimi ve siyaset bilimi açısından ise bu durum, devletin sosyal politikalarının kapsamı ve uygulama kapasitesi ile doğrudan ilişkilidir. Özellikle sosyal yardımlar, aile destekleri, doğum sonrası hizmetler gibi refah devleti araçları, bireylerin evlilik kurumu içindeki ya da dışındaki kararlarını etkileyebilmektedir. Bu bağlamda, T.H. Marshall'ın "vatandaşlık hakları" kuramı (Marshall, 1950), evlenmeden doğum yapan kadınların sosyal haklara erişimi bakımından yeniden değerlendirilmelidir. Modern vatandaşlık, yalnızca medeni ve siyasi hakları değil, aynı zamanda sosyal hakları da içermelidir. Ancak kırsal bölgelerde hizmet sunumundaki mekânsal eşitsizlikler, bu hakların uygulanmasında ciddi farklılıklara yol açabilmektedir. Kırsal alandaki kadınların resmi nikâh yoluyla haklarını güvence altına alma eğilimleri düşük olduğunda, devletin sunduğu haklara ulaşmak da kısıtlanmaktadır.

Hukuk perspektifinden bakıldığında, bu veriler Türk Medeni Kanunu'nun öngördüğü evlilik ve aile düzenine karşı "alternatif birliktelik biçimleri"nin mevcudiyetini göstermektedir. Bu durum, resmî evlilik kurumunun normatif gücünün bazı bölgelerde zayıfladığına ve hukuki statüyle toplumsal statü arasındaki boşluğa işaret eder. Nitekim medeni durum kayıtlarının "hiç evlenmedi" şeklinde kayda geçmesi, aslında hukuki sistemin sosyokültürel gerçekliği tam olarak yakalayamadığını gösterir. Bu noktada, "hukuk sosyolojisi" literatüründe öne çıkan Eugen Ehrlich'in "yaşayan hukuk" kavramı önemlidir (Ehrlich, 1936). Resmî hukuk kurallarına rağmen, toplumun fiilen uyguladığı normlar (örneğin gayriresmî evlilikler) yerel düzeyde daha etkili bir düzenleyici olabilir. Böylelikle, hukuk ile kültür arasında bir açıklık doğmakta, bu da çocukların medeni kayıtlarında görülen çarpıklıklara neden olabilmektedir.

Eğitim ve gelir düzeyi gibi sosyoekonomik göstergeler ise bu farkları besleyen temel dinamiklerdendir. Özellikle düşük eğitimli kadınların, erken yaşta resmi olmayan evlilikler yapma veya birlikte yaşama eğilimleri daha yüksek olmakta, bu durum doğrudan evlilik dışı doğum oranlarına yansımaktadır. Bu süreç, Max Weber'in "sosyal tabakalaşma" kavramıyla da ilişkilidir; zira düşük sosyoekonomik gruplar daha çok evlilik dışı çocuk sahibi olma biçimini benimsemekte, bu durum toplumsal eşitsizlikleri yeniden üretmektedir (Weber, 1978). Aynı zamanda, kent-kır ayrımı da bu eşitsizliklerde merkezi bir rol oynar. Kentsel alanlarda kadınların hukukî haklara erişimi daha kolay ve yaygınken, kırsal alanda "kadın yurttaşlık bilinci" daha zayıf olabilmekte, bu da evlilik dışı doğumların daha yüksek oranlarda gerçekleşmesine neden olabilmektedir.

Tüm bu bulgular, Türkiye'de aile kurumunun evrensel ve yekpare bir yapı olmaktan çıktığını, bölgesel, kültürel ve sınıfsal farklarla şekillendiğini göstermektedir. Bu çerçevede evlilik dışı doğum oranları yalnızca bireysel bir tercih değil; aynı zamanda kamusal politika eksiklikleri, hukuki temsil sorunları ve kültürel yapının karmaşıklığının da bir sonucudur. Dolayısıyla çözüm önerileri de yalnızca bireysel düzeyde değil; kamusal, hukuksal ve toplumsal düzeylerde çok katmanlı stratejilerle ele alınmalıdır.

Sonuç

Bu çalışma, Türkiye'de 2012–2024 yılları arasında annelerin medeni durumuna göre doğum oranlarındaki değişimi inceleyerek, evlilik dışı doğum olgusunu istatistiksel veriler, bölgesel farklılıklar ve sosyo-kültürel yapı bağlamında değerlendirmiştir. Elde edilen bulgular, toplumsal dönüşümün yalnızca büyük şehirlerde ya da makro düzeyde değil, mikro ölçekteki davranış kalıpları üzerinden de takip edilebileceğini ortaya koymuştur. Özellikle Şanlıurfa, Hakkari, Diyarbakır, Adana ve Mardin gibi illerde yıllar boyunca yüksek oranda seyreden “hiç evlenmemiş anne” doğumları; kültürel normlar, resmî olmayan evlilik pratikleri, eğitim düzeyi ve kamu hizmetlerine erişim gibi çok boyutlu nedenlerle açıklanabilmektedir.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde gözlemlenen yüksek oranlar, sadece bireysel tercihlere değil, aynı zamanda toplumsal yapıdaki normatif kabullere, yasal çerçeveye erişimdeki sınırlılıklara ve devlet-toplum ilişkilerinin zayıflığına işaret etmektedir. Buna karşın Marmara, Ege ve Batı Akdeniz illerinde evlilik dışı doğum oranlarının düşük seyretmesi, resmi kurumlarla ilişkilerin güçlü olduğu, eğitim seviyesinin yüksek olduğu ve bireylerin medeni haklara dair farkındalıklarının geliştiği bir yapıyı işaret etmektedir. Bu bölgesel farklılıklar, kamu politikalarının etkisi ve bölgesel kalkınma stratejilerinin niteliği hakkında da önemli ipuçları sunmaktadır.

Çalışmanın dikkat çekici sonuçlarından biri de “hiç evlenmemiş anne” kategorisinin istatistiksel olarak büyümesinin sadece bireysel yaşam biçimi değişikliğiyle değil, aynı zamanda kayıt sistemleri, nüfus müdahale süreçleri ve sosyal yardımlara ulaşım gibi idari uygulamalarla da bağlantılı olduğudur. Bu durum, evlilik dışı doğumların hem sosyolojik hem de yönetsel bir olgu olarak ele alınmasını zorunlu kılmaktadır.

Çalışma, evlilik dışı doğumlara ilişkin verilerin yalnızca demografik eğilimleri değil, aynı zamanda toplumsal eşitsizlikleri, hukuki farkındalık düzeylerini ve kültürel normların etkisini de yansıttığını göstermiştir. Elde edilen bulgular, özellikle kadınların medeni haklara erişimi, genç yaşta evliliklerin önlenmesi, bölgesel adaletin sağlanması ve sosyal politikaların güçlendirilmesi açısından önemli veri kaynakları sunmaktadır.

KAYNAKÇA

ANA VERİLERİN SAĞLANDIĞI KAYNAK: TÜİK

<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/DownloadIstatistikselTablo?p=xR8mU4WUctCESyCdcNwx9H8OM4C4V4VyXMga6TEmdNlljhlPYAP3aRp/XxU9wgh7>

Akyıldız, F. (2018). Kırsalda kadın olmak: Erken evlilikler ve eğitim engelleri. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 29(2), 134–150.

Akyıldız, F. (2018). Kırsalda kadın olmak: Erken evlilikler ve eğitim engelleri. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 29(2), 134–150.

Çelik, S., & Karagöl, E. (2022). Türkiye’de bölgesel eşitsizliklerin kadınların medeni statüsüne etkisi. *Sosyal Politika Araştırmaları Dergisi*, 12(1), 89–110.

Çelik, S., & Karagöl, E. (2022). Türkiye’de bölgesel eşitsizliklerin kadınların medeni statüsüne etkisi. *Sosyal Politika Araştırmaları Dergisi*, 12(1), 89–110.

Demirbaş, A. (2018). Evlilik dışı çocukların hukuki durumu ve sosyal güvence sorunu. *Hukuk ve Toplum Dergisi*, 10(1), 87–97.

Demirtaş, N., & Koç, A. (2021). Yerel yönetimler ve sosyal hizmet erişimi: Doğu illerinde toplumsal cinsiyet temelli analiz. *Kamu Yönetimi ve Sosyal Politikalar Dergisi*, 4(2), 55–73.

Demirtaş, Y., & Kaya, M. (2021). İmam nikâhı, toplumsal normlar ve kadın hakları: Doğu ve Güneydoğu Anadolu üzerine bir değerlendirme. *Hukuk ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 210–228.

Durkheim, É. (1984). *The Division of Labor in Society* (W. D. Halls, Trans.). Free Press. (Original work published 1893)

Erdoğan, B., & Çelik, Z. (2019). Kırsal kadınların medeni haklara erişimi: Kır-kent karşılaştırmalı bir analiz. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 30(1), 77–92.

Foucault, M. (1978). *The History of Sexuality: Volume I: An Introduction*. Random House.

Gürsoy, M. (2022). Kentsel mekânda kamusal alanın dönüşümü ve toplumsal davranış normları. *Şehir ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 31–49.

Habermas, J. (1989). *The Structural Transformation of the Public Sphere*. MIT Press.

Kalkan, T. (2019). Türkiye’de medeni durum, kadın eğitimi ve doğurganlık tercihleri: Bölgesel bir inceleme. *Kadın Araştırmaları Dergisi*, 14(1), 55–72.

Kalkan, T. (2019). Türkiye’de medeni durum, kadın eğitimi ve doğurganlık tercihleri: Bölgesel bir inceleme. *Kadın Araştırmaları Dergisi*, 14(1), 55–72.

Kızılkaya, E. (2020). Türkiye’de erken yaşta evliliklerin sosyolojik analizi. *Kadın ve Toplum Dergisi*, 4(2), 49–66.

Koç, H. (2017). Türkiye’de geleneksel aile yapısı ve kadın. *Sosyoekonomi*, 25(33), 109–120.

Kurt, N. (2023). Hukuki bilinç, kamu hizmetlerine erişim ve evlilik normları: Türkiye örneği. *Kamu Yönetimi ve Hukuk Dergisi*, 9(1), 23–40.

Kurt, N. (2023). Hukuki bilinç, kamu hizmetlerine erişim ve evlilik normları: Türkiye örneği. *Kamu Yönetimi ve Hukuk Dergisi*, 9(1), 23–40.

Marks, G., & Hooghe, L. (2001). *Multi-level Governance and European Integration*. Rowman & Littlefield.

Özdemir, N., & Şahin, D. (2019). Türkiye’de kadınların toplumsal konumu: Geleneksel değerler ekseninde bir değerlendirme. *Toplum ve Demokrasi*, 13(1), 65–85.

Öztürk, B. (2020). Bölgesel kalkınma eşitsizlikleri bağlamında medeni statü farklarının etkileri. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(3), 217–240.

Tatar, A., & Doğan, M. (2021). Eğitim ve gelir düzeyinin evlilik dışı doğumlar üzerindeki etkisi. *Toplum Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 95–112.

Turan, F., & Aytaç, G. (2020). Eğitim düzeyinin kadınların evlilik ve doğum davranışlarına etkisi. *Eğitim ve Toplum Dergisi*, 28(2), 99–117.

Turan, F., & Aytaç, G. (2020). Eğitim düzeyinin kadınların evlilik ve doğum davranışlarına etkisi. *Eğitim ve Toplum Dergisi*, 28(2), 99–117.

Uçar, M. (2022). Türkiye’de kadınların medeni statüsüne ilişkin mekânsal eşitsizlikler. *Kadın Çalışmaları Dergisi*, 8(1), 120–138.

Wallerstein, I. (1974). *The Modern World-System*. Academic Press.

Yıldırım, G. (2021). Türkiye’de kadınların medeni statüsüne ilişkin kayıt sistemlerinin değerlendirilmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 21(2), 39–56.

Yılmaz, M. (2020). Türkiye’de resmi ve gayriresmî evlilikler: Kültürel süreklilikler ve hukuki kırılmalar. *Sosyoloji Konferansları Dergisi*, 61, 187–208.

Yılmaz, M. (2020). Türkiye’de resmi ve gayriresmî evlilikler: Kültürel süreklilikler ve hukuki kırılmalar. *Sosyoloji Konferansları Dergisi*, 61, 187–208.

Bourdieu, P. (1984). *Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste*. Harvard University Press.

Ehrlich, E. (1936). *Fundamental Principles of the Sociology of Law*. Harvard University Press.

Giddens, A. (1984). *The Constitution of Society: Outline of the Theory of Structuration*. University of California Press.

Güler, A. & Yıldız, M. (2021). Sosyal politika bağlamında evlilik dışı doğumlar ve kamu hizmeti erişimi. *Kamu Yönetimi ve Politikaları Dergisi*, 9(3), 91–115.

Karataş, S. (2019). Türkiye’de kadınların medeni durumları ve doğurganlık davranışları. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 16(2), 198–215.

Marshall, T. H. (1950). *Citizenship and Social Class*. Cambridge University Press.

Şahin, F. & Yılmaz, A. (2020). Kırsal alanda kadınların medeni haklara erişimi üzerine sosyolojik bir değerlendirme. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(1), 23–40.

Weber, M. (1978). *Economy and Society: An Outline of Interpretive Sociology*. University of California Press.

